

2b

00-2b

K34 / 5

13

1 Law about offences and crimes.

Bohodu

1. Motho yo a gônônwang ka bohodu o a lalêlwa, a swarwa, a lefišwa. Lehodu le swarwa ka morwalô. Ga go na seroto sa bohodu. Ge ba hwetša lenaô le a latwa, la tsêna motseng, ba re go mong wa motse, "re fetišê, re lata lehodu". Yêna a bitša ba gabô a ba botšiša, ge le hweditšwe le a lefišwa, bjale ka monna yo mongwê yo a ileng a utswa mabêlê ka dišegong. Ba ile ba mo lata ba ba ba mo hwetša, ba tseba le mabêlê; a dumêla molato mme a lefišwa.
2. Lehodu ge le se la swarwa, ga go ka mokgwa wo le ka lefišwang; ditaola ga di ntšhe lehodu.
3. Dikgomo kapa diruiwa dife le dife tše senyetšang motho, molato ke wa mong wa tšôna; le ngwana yo a senyang o senyetša motswadi, ke yêna a tlang go rwala molato. Molato e bjalo, le ya go rapêlwa, go rongwa motho, a ya go phuphutha; ge ba kwane go fedile. Mo go ka lefiwang, ke ge mosenyetšwa a sa dumele thapêlô. Motho yo a ka bônang dikgomo di e-ja mabêlê a yo mongwê, a di feta, o na le molato.
4. Molato o mongwêle o mongwê o rêrwa gae pele, wa tse o išwa kgorong. Molato o mongwê le o mongwê o lefiwa ke mong wa wôna, ga e se ga e ba ke ngwana. Ke mowe motswadi a ka mo lefêlang.

2

Tša Boloi

5. Motho mang kapa mang yeo go nang le botlhatse bjo bo kgodišang goba o wa lôwana, o a bolawa. Bakeng sa go ntšha moloi, go bitšwa dingaka tša laola le bakômê, ba tla ba mo šupa. Morêna o mongwê o ile a bolawa ke tladi, gwa bitšwa mokômê a tla a kgiša batho babo yo a bolailweng ke tladi le bao ba gônônwang goba ba na le tladi. Ngaka ya re ba kgê meetse ka nokeng ka nkgari e phutšweng mašoba. Yo a seng a bolaya motho, meetse a se dutlê, gware yo a bolaileng motho a dutla, a se ke a tla naô. Ya ba o a hulwa. Ge nkabe e be go sa buše makgowa, nkabe a bolailwe.

- 2 6. Ba ya ka o-tee go kga meetse, ba bowa naô le ge nkgari e na le mašoba. Gware yo a bolaileng motho ka tladi, meetse a dutla a se ke a bowa naô.

[Ka Mmangana Molepo Ledingwana
(age about 80 yrs)]

- 3 Tša go nyatša kgoši

7. Motho yo a nyatšang kgoši kapa a tlhotlheletša bangwe go dia bjale o a rakwa, ga e se ge a ka tšhabêla leteng se šele. Mang le mang yo a sa kweng kgoši kapa Tona yagwê, o lefišwa ke kgôrô. Yo a ganang katlholô o a hulwa. Mokgômana yo mongwê yo a neng a swere bogoši ge kgoši e sa le ngwana, o ile a rata go ganêlêla bcgošing, mme a ba a tlhotlholetša karolô ye nngwê ya setšhaba, bagwêra ba gagwê gore ba êmê naê. Eitše ka tšatši le lengwê setšhaba sa kgobiwa, mme kgoši ka ge e be e kwelê, ya êma ya re: "Ke re bogoši ke bjaka, ga go na yo mongwê." Yowe a re o a êma, a hwetša a eme a e-tee, go se yo a mo êmêlang. Ke ge ba mo tšea ba mmea mmotwaneng a e-tee, ba mo fa motho a e-tee, go mo goletša mollô. Ga a ka a tlhwa a sa boêla mošate, go aga gôna.

8. Mogudi yêna e be e le ngwana wa kgoši, a sa rate go bušwa ke Maiša, a re ke lešilo. A kgôna go tlhotlheletša karolô ye kgolo ya setšhaba, a ba a dia ntwá. Ba mošate ba mo tlhola a tšhabêla Maroteng. Da Maroteng ba tla ba mo thuša ba fenya ba mošate, ba mmea kgoši. A bolaya batho ka setlhogo se sebe, a gana go dula mcno, a tšhaba ge ba ka mmolaya, a ya a aga Magakala. Go šetše go bowa ditlogolo tša gagwê, le lehono ga ba na motse.

(ka S.M. Tema)

- 4 Tša go lala mothepa kapa mosadi wa yo mongwê.

9. Bogologolo ge mothepa a letšwe ke lesogana, batswadi ba gagwê ba mmošiša gore: "o letšwe ke mang?" E be gôna ba išang molato gabo lesogana. Ge lesogana le dumetše, babô ba lefê, ge le gana ke gôna ba ka išang molato kgorong.

10. Molato wa go lalwa ga o tlhoke ditlhatse ka segagešu, mpa e sêkwa ke monye wa yôna, le ngwana o tsebja ke mmagwê. Ga go na

4 molato ge lesogana le ka tseba mothepa a se ke a tšea mpa. Go sêkwa mpa, e seng ditaô. Fêêla ge go ka tsebja goba motho o lala ka mothepeng, o a kgalemêlwa, goba methepa ya motse e be e lala gotee, go se na yo a lalang a e-tee, ba ka mpa ba lala le mokgekolo. Ge mothepa a ka šupa lesogana, la gana la re le letšê naê gatee fêêla, le a lefišwa, ka goba ga le na tokêlô le gatee. Ge e se mowe go belaešang go ka êmêlwa ngwana. Fêêla ga go sekwe ngwana, go sêkwa mpa.

11. Bakeng sa monna yo a lalang mosadi wa yo mongwê, o a lefišwa. Ba re o tswalêla ntlô, ga go na seroto, o lefišwa ka mowe monna wa mosadi a ka bitšang ka gôna. Bakeng sa kgomo tšê lefang mpa, ke tša mothepa, o ya natšô bogadi. Le ge moladi a ka re o wa mo tšea, e ka kgôna a no lefa. Lesogana ge le letšê mothepa yeo le mo gokileng, fêêla le se la mo nyala, le a lefa. Ga go na molaô wa go godiša (fêpa) ngwana ka Sesotho. Ngwana ke wa mmagwê, dikgomo tšê nywalang mmagwê di mo fa lebitsô; ngwana ke wa dikgomo, ga se wa monna. Motho ga lefiwe gabedi, gatee go lekane. Le ge a ka se lefiwe mathomong, ka mpa ya bobedi ga a sa lefišwa. Ga go na motho yo a ka reng morodiagwê a lalwê e le gore a tlê a fumane dikgomo. Go lalwa ke bogobo goba a ka se sa šika le thaka tša gagwê. Thepa ya mono gagešu ya mothepa ga a letšwe ke kgomo le pudi tšê peûi. (ka S. M. Tema)

5 12. Ge o letšê ngwana wa kgoši, ba bula lešaka ka moragô, ke gore ba bitša ka mowe ba ratang; athe ge kgoši e letšê morodi wa mofô, kapa mosadi wagwê, ba re: "O wetšwe ke leswika," ga a lefiwe.

Polaô ya mafatlha le bana ba mašoboro.

13. Bakeng sa bana ba mafatlha, ba bolaêlwa ka ntlong ke babelegiši; taba yeo ga e tsebišwe batho ba bantšhi, e tsebja ke benye fêla. Motho ya belegang mafatlha ke botlhôla. Babolai ba mafatlha ga ba sekišwe le gatee. Bana ba tswalwang ba golofetšê kapa ba foufetšê ga ba bolawe. Ngwana wa lešoboro o a bolawa, le go lefišwa ga le lefišwe, ke mpja; lešoboro ga le tswale ngwana.

(ka Samson M. Tema, Letopja)